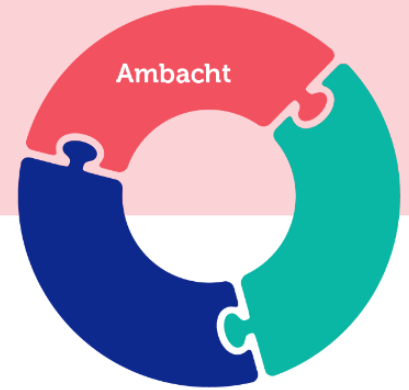

EVALUATIE VAN DE LES

Welke manieren van evalueren zijn er?
J. Geleijnse

De evaluatie in de klas is een essentieel onderdeel in het onderwijs. Evalueren heeft hernieuwde aandacht gekregen door opbrengstgericht werken (Castelijns & Andersen, 2013). Lesgeven is een cyclisch proces waarbij beginsituatie, doelen, les en evaluatie met elkaar verbonden zijn. Het is niet alleen van belang voor de leerkracht, ook de leerling heeft er veel baat bij. Wanneer een leerling begrijpt welke vervolgstappen voor de eigen ontwikkeling belangrijk zijn, kunnen zij deze stappen ook gaan zetten en krijgt de evaluatie betekenis.

Onder evaluatie wordt niet alleen het nabespreken na de les verstaan, maar ook de momenten tussendoor (Castelijns, Segers, & Struyven, 2011). Evaluatie betekent 'waardebepaling'. Hierin zit de koppeling van de evaluatie met de lesdoelen en het opbrengstgericht werken. Maar wat maakt dat evaluatie een belangrijk item is binnen het onderwijs? Wat moet er geëvalueerd worden? Wie en wanneer moet er geëvalueerd worden? Waarmee kan er geëvalueerd worden?

Uitgangspunt voor de evaluatie zijn altijd de leerdoelen. Hierin wordt vaak het onderscheid gemaakt tussen weten, begrijpen en kunnen doen (Heacox, 2010). Daarnaast wordt er vaak ook geëvalueerd op gedrag, luisterhouding en actieve leerhouding van de leerlingen, dus meer op het proces.

Het doel van de evaluatie.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen formatieve en summatieve evaluatie. Bij formatieve evaluatie is het proces van belang. Dit gebeurt tijdens het leerproces en heeft als doel het leerproces te verbeteren.

Bij de summatieve functie gebeurt het evalueren achteraf en wordt er beoordeeld. De leerkracht geeft een cijfer voor een opdracht of toets.

De summatieve evaluatie wordt ook wel het evalueren van het leren genoemd, terwijl de formatieve evaluatie een vorm is om te leren.

Het doel verschilt dus van elkaar. Bij formatieve evaluatie wil men het leerproces verbeteren en krijgt de leerling de kans om zichzelf/ het werk te verbeteren. Dit in tegenstelling tot de summatieve vorm waarbij meer de stand van zaken wordt weergegeven. Dit kan dus ook gebeuren na een deelttoets (Castelijns, Segers & Struyven, 2011).

Proces- en productevaluatie.

Op de vraag 'wat moet er geëvalueerd worden' zijn ook twee antwoorden mogelijk. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen product en proces.

Van een productevaluatie is sprake wanneer er alleen aandacht besteed wordt aan het eindproduct, terwijl een procesevaluatie op zoek gaat naar de manier waarop het leerproces verlopen is. Hierbij worden dan niet rechtstreeks de leerdoelen geëvalueerd, maar het proces zegt iets over de manier waarop het product tot stand is gekomen.

Bij de *formatieve* evaluatie maakt men gebruik van zowel proces- als productevaluatie, omdat beiden iets kunnen zeggen over mogelijke aanpassingen in het leerproces. Het gaat hierbij dan om tussenproducten die bekeken worden.

Evaluatie	Formatief	Summatief
Proces	X (=doel)	x als verklaring of deel van het eindresultaat
Product	X tussentijds	X (=doel)

Wie evalueert er?

Lange tijd werd gedacht dat alleen de leerkracht goed kon evalueren. Maar er kan ook gedacht worden aan de volgende vormen:

- zelf-evaluatie
- peerassessment
- co-assessment

Bij peerassessment, waarbij medeleerlingen de leerling gaan evalueren, is het wel van belang dat de leerkracht het kader schetst waarbinnen de evaluatie plaatsvindt. Transparantie is hierbij belangrijk, want peerassessment kan motiverend werken tijdens het leerproces wanneer de eisen helder zijn. De kinderen hebben dan namelijk een helder doel voor ogen.

Bij co-assessment is er sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de leerlingen en de leerkracht. Deze inspraak kan op verschillende momenten plaatsvinden en kan dus zowel formatief als summatief ingezet worden.

Evaluatie-instrumenten.

Afhankelijk van het doel wordt een evaluatie-instrument gekozen. De vorm moet aansluiten bij het doel, dekkend zijn voor de inhoud van het onderwijs en geeft aanwijzingen voor de leerlingen. Zo past een schriftelijke toets meer bij kennisdoelstellingen en past bij vaardigheden meer proefjes doen. Enkele vormen van evaluatie

zijn toetsen, portfolio's, zelfevaluaties, 360graden feedback, e.d.

1. Tussentijdse evaluatie instrumenten

Men kan op een informele manier een tussentijdse evaluatie houden, zoals een tussentoets, maar de leerkracht kan ook op een informele manier evalueren. Bij de informele manieren gebeurt het evalueren op een speelse manier, waarbij de leerlingen minder door hebben dat er geëvalueerd wordt. Hieronder een overzicht van tussentijdse strategieën.

Formele strategieën	Informele strategieën
Overhoring	Gericht vragen
Werk in de klas	Systematische observaties
Demonstraties	Discussies
Portfolio's	Controle van huiswerk/schriften van de leerlingen
Schetsen, tekeningen, schema's	"Duim"beoordelingen
Logboeken	Zelfevaluatie van leerlingen/ 360 graden feedback
	Einde les strookjes
	Vooruitblik/ terugblik

Bij de 'duim'-beoordeling zijn de leerlingen actief betrokken. De leerkracht vraagt na de instructie of ze klaar zijn om verder te gaan. De kinderen kunnen dan op drie manieren dit aangeven:

- duim omhoog = ik snap het
- duim naar de zijkant = geef nog me iets meer uitleg, ik snap het bijna

- de duim naar beneden = ik ben in de war, ik snap het niet.

De einde-lesstrookjes zijn een andere, snelle manier om te kijken hoe ver de kinderen zijn. Op een strookje wordt een kenmerkende opdracht/ vraag gesteld en de leerlingen noteren hun naam en geven een antwoord (bijvoorbeeld een rekenprobleem of een samenvatting van de effecten van het draaien van de aarde om zijn as). Als leerkracht krijg je dan snel een beeld en hoef je niet in de schriften na te kijken hoe zij hun werk gedaan hebben.

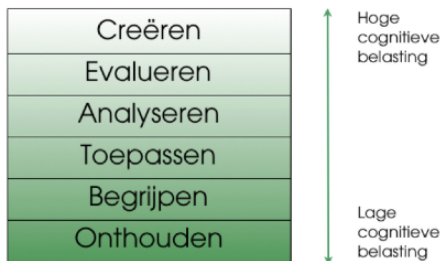
De vooruitblik/terugblik is een manier die men aan het begin van een les en aan het einde in kan zetten. De leerkracht noteert tien stellingen. De kinderen noteren achter deze stellingen of ze waar zijn of niet. Dan volgt de les en aan het einde pakken de leerlingen deze tien stellingen weer en geven ze opnieuw aan of de stellingen waar of onwaar zijn. Maar ook meer individuele manieren van evalueren kunnen ingezet worden, zoals observaties, interviews/ vragen stellen, schriften controleren, e.d..

2. Eindbeoordelingen.

Als evaluatie kan de leerkracht na een aantal lessen ook een eindbeoordeling inzetten. Er zijn veel manieren om dit te doen. Er wordt een onderscheid gemaakt in zelfstandig ingevulde beoordelingen door de leerlingen en beoordelingen door de leerkracht afgenomen.

Zelfstandig ingevulde beoordeling	Door de leerkracht afgenomen
Op papier of computer open vragen.	Interviews
Toetsen met antwoordkeuze	Gesprekken
Schrijfoopdrachten	Vraag/antwoord
Demonstraties	Gestructureerde observaties
Projecten	Individuele opdrachten in de klas.

Bij de interviews, gesprekken en vraag/antwoordsessies is het van belang dat de leerkracht werkt met kleine groepen of individueel. Het gaat hierbij niet alleen om kennis maar vaak ook om begrip. Leerkrachten kunnen doorvragen en de leerlingen zaken laten uitleggen. Natuurlijk is het altijd van belang om na te gaan wat de doelen waren en dan te bekijken welke beoordeling passend is. Men kan ook hierin differentiëren. Bijvoorbeeld door bij een leerling die moeite heeft met taal en zich schriftelijk lastig kan uitdrukken een interview af te nemen en daarmee de doelen te evalueren. Ook hierbij kan men de taxonomie van Bloom goed gebruiken. De onderste begrippen (zie figuur 1) passen meer bij gestructureerde toetsen (meerkeuze bijvoorbeeld), terwijl de bovenste meer passen bij complexe opdrachten.

Tevens kun je vragen stellen aan het einde van de les om te weten te komen hoe de leerlingen zelf in het leerproces staan en wat ze er zelf van vinden. Je kunt hiervoor aanvulzinnen gebruiken. Voorbeelden hiervan zijn (Dochy, Schelfhout & Janssens, 2005):

- Deze twee dingen heb ik geleerd...
- Dit vond ik het leukste..., omdat...
- Deze vraag stel ik mezelf...
- Ik zou meer willen weten over...
- Hier wist ik al iets over...

Je kunt aan de leerlingen ook vragen stellen. Voorbeelden van vragen zijn (Castelijns, Segers & Struyven, 2011):

- Wat heeft jou verbaasd?
- Waar ben je trots op?
- Wat zit je hoog?
- Wat vond je lastig?
- Wat wil je onthouden?
- Waarover ben je opgelucht?
- Wat was er verwarrend?
- Wat was een eye-opener?
- Wat wil je de volgende keer anders doen?

Ook kan de leerkracht vragen stellen over het samenwerken of de manier waarop er gewerkt is tijdens het 'stil werken'. Hierbij blik je dan terug op gemaakte afspraken. Tevens kunnen kinderen elkaar ook evalueren op deze gebieden.

Zo kunnen er bordjes worden opgehangen waaraan kinderen groene of rode knijpers met een naam kunnen hangen (Schouten, 2013).

Met deze informatie (aan het einde van een les) heb je als leerkracht inzicht gekregen in wat de leerlingen begrepen hebben, maar ook wat er werkte en wat niet. Dit neem je dan weer mee als beginsituatie van de volgende les. Daarbij maak je bij het voorbereiden van de volgende les gebruik van de verkregen informatie, zodat de volgende les niet alleen aansluit bij het niveau van de kinderen maar ook bij de manier van leren en werken.

Tot slot; evalueren doe je niet alleen voor jezelf en de kinderen. Het is een mooie manier om ouders en directie goed te informeren over jouw klas met kinderen.

Literatuur:

- Castelijns, J. & Andersen, I. (2013). *Beoordelen om te leren. Leerlingen als mede-beoordelaars van hun eigen leerproces*. Den Bosch: KPCgroep.
- Castelijns, J., Segers, M. & Struyven, K. (2011). *Evalueren om te leren. Toetsen en beoordelen op school*. Bussum: Coutinho.
- Dochy, F., Schelfhout, W. & Janssens, S. (2005). *Anders evalueren*. Leuven; LannooCampus.
- Heacox, D. (2010). *Differentiëren in de klas. Kinderen en hun manieren van leren*. Amersfoort; Kwintessens.
- Schouten, L. (2013). *Het pedagogisch klimaat in de klas verbeteren. De lichamelijke opvoeding 6, p. 26-27*.